
LA PROXIMITAT POLICIAL A LA POLICIA DE LA GENERALITAT-MOSSOS D'ESQUADRA, ENTRE EL DISCURS I LA REALITAT

JESÚS REQUENA HIDALGO¹

Inspector de la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra
Cap de l'ABP Rubí (Regió Policial Metropolitana Nord)

Aquest article presenta els elements fonamentals d'un treball de recerca² que pren per objecte la proximitat policial o, més concretament, la presumpta distància que sembla que hi ha entre els seus discursos i les seves realitats a propòsit del cas d'una comissaria metropolitana de la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra. A la introducció es planteja la problemàtica en la qual s'insereix el projecte de recerca, així com els seus pressupòsits de partida. A continuació, es descriuen els seus fonaments epistemològics i metodològics, així com el seu model teòric, centrat en el concepte de proximitat policial. Finalment, se n'ofereixen les conclusions principals.

The present article is an awarded master thesis that shows up those fundamental aspects regarding community policing. Based on his own experience and research in a Catalan metropolitan police station, Jesus Requena focuses his study on the gap between formality (speeches and documents) and the factual reality regarding community policing in Catalonia.

In his introduction, he displays the problems and the axioms from where he will develop the essay. After that, he will describe those epistemologies and methodological bases, and the theoretical framework which shapes the essay and focused on the concept of community police. Finally, he will offer his main conclusions.

1. INTRODUCCIÓ

El fet que l'Estat no pugui proveir per si mateix un nivell acceptable de protecció i seguretat és un dels arguments més freqüents a l'hora d'explicar les reformes policials més recents a Europa, que s'han donat en un context més o menys generalitzat de crisi de legitimitat, que s'explicaria per la pèrdua de confiança en el

1. jesus.requena@gencat.cat

2. El treball, titulat «Proximitat policial a la PGME, entre el discurs i la realitat. El cas de l'àrea Bàsica Policial Cerdanyola del Vallès, a la Regió Policial Metropolitana Nord», va ser presentat com a treball final del Màster en Polítiques Públiques i Seguretat de la Universitat Oberta de Catalunya el 15 de març de 2012 i va merèixer la menció especial Jaume Curbet 2012 al millor Treball Final de Màster (2a edició). Està dipositat al Centre de Coneixement de la Seguretat de l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya, on pot ser consultat per tenir detalls del que s'exposa en aquest article.

sistema de justícia penal, en la policia i els jutges principalment, els quals no semblen ser capaços de contenir i reprimir la delinqüència i les incivilitats amb eficàcia.

En el cas de la policia convé tenir present, però, que estem parlant d'una policia concreta. Atenent la tipologia establerta per Dominique Monjardet (1996), no em refereixo, òbviament, a la policia de l'ordre públic o de sobirania, l'encarregada de mantenir les expressions dels moviments col·lectius, de controlar les fronteres o la seguretat de l'Estat. Tampoc no em refereixo a la policia judicial, força professionalitzada, que lluita contra la criminalitat més especialitzada i organitzada molt de prop amb la justícia. Quan parlem d'aquesta policia qüestionada, la que s'enfronta diàriament i directament amb les manifestacions d'inseguretat i amb les demandes de més seguretat, parlem d'una policia que treballa en els contextos on es desenvolupa la vida quotidiana en els diferents barris i districtes de les nostres viles i ciutats, una policia que intervé en els conflictes que sostenen la dinàmica social; una policia local, una policia comunitària, una policia de proximitat, una policia que necessàriament ha de prendre part d'aquesta dinàmica ja que «no pot actuar eficaçment si no és integrant-s'hi: presència, permanència i intercanvi»³ (Monjardet, 1996, 274).

Les reformes policials que han tingut lloc al llarg de les darreres tres dècades poden ser explicades a partir de les profundes transformacions socials que, en aquest període, hi ha hagut en totes les democràcies occidentals i que han configurat un nou escenari en relació amb la delinqüència, la inseguretat ciutadana i el control social (Garland, 2005). En aquest nou context, les autoritats polítiques i administratives s'han enfrontat –i es continuen enfrontant– a dos fets que, tot i les diferències entre països, s'observen de manera general: d'una banda, la normalització d'elevades taxes de delictes i altres incivilitats i, de l'altra, les limitacions del sistema de justícia penal a l'hora de fer-hi front. La resposta de l'Estat a aquesta nova realitat s'ha articulada en dos àmbits on s'inscriuen condicions, racionalitats, discursos i objectius diferents, fins i tot contradictoris. En primer lloc, el dels actors polítics, els quals –en una posició d'ambivalència estructural, ja que han d'atendre audiències i interessos força diferents que els obliguen a fer equilibris continus entre la racionalitat administrativa i els beneficis polítics– han respost als problemes d'inseguretat mitjançant fórmules que, d'una manera o d'una altra, han consistit en evasions o negacions de la realitat, amb actuacions generalment impulsives, mancades de reflexió, que eludeixen els problemes subjacents a les manifestacions d'inseguretat i de por. En un segon àmbit, en el dels tècnics i professionals de l'Administració, trobem tot un seguit de respostes adaptatives a la nova realitat, generalment eclipsades per les respostes més polititzades i simbòliques esmentades

3. Sobre la crisi actual de legitimitat de les policies europees, pot veure's Ferret *et al.*, 2009. En relació amb aquesta qüestió, la realitat dels responsables de comissaries territorials (seguretat ciutadana) dista molt de la dels caps d'àrees o unitats centrals d'investigació o d'ordre públic. Tot i la que la valoració que la ciutadania fa de la seva policia i, en particular, de la Policia de la Generalitat a l'Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya és raonablement bona, no és menys cert que l'activitat relacional dels primers –amb veïns, comerciants, industrials, entre d'altres– no escapa mai a les queixes sobre la inseguretat i a les demandes de més seguretat, que indefectiblement, d'una manera o d'una altra, es refereixen a més policia i a policia més a prop.

anteriorment. Es tractaria d'un conjunt de decisions administratives de visibilitat escassa més que de polítiques presentades i debatudes públicament.

Algunes d'aquestes respostes s'alineen en allò que podríem anomenar l'estratègia comunitària (Curbet, 2009, 56-57). Des dels anys setanta, les autoritats de les diferents institucions del sistema penal, entre elles les de la policia, han dut a terme les iniciatives més innovadores dels darrers temps redefinint les responsabilitats en matèria de control social i de seguretat ciutadana. En aquest sentit, en els darrers anys la comunitat (el barri, el sector, els veïns, els comerciants, etc.) ha estat una solució freqüent –jo diria *la* solució– al problema de les limitacions de la policia davant del creixement de la inseguretat associada a una societat cada cop més complexa. A Catalunya, la policia comunitària comença a desenvolupar-se a la dècada dels vuitanta, com a contrapès a l'estil policial més reactiu i distant que s'havia anat afermant des dels anys seixanta. Com a resposta a conflictes concrets o a propòsit de la crisi en la relació entre el públic i la policia en determinats barris o zones de la ciutat, aquesta policia ha intentat millorar la imatge de la institució i els seus resultats, situant-se més a prop i sent més sensible a les necessitats i demandes de seguretat de la població, treballant al costat de les seves organitzacions i dels seus representats. D'aquesta manera, mitjançant les patrulles a peu, l'activitat de les oficines policials de relacions amb la comunitat, les xerrades a escoles, instituts o casals de persones grans, els contactes amb comerciants o les reunions amb veïns i víctimes, la policia ha anat superant les antigues imatges que sovint la vinculaven amb la idea d'una força d'ocupació externa i han mirat de guanyar-se la cooperació ciutadana. En definitiva, el que es pretén és involucrar actors no estatals, no vinculats a l'Administració, per tal de sumar les seves pràctiques informals de control social a l'activitat formal de la policia.

Des d'aquest punt de vista, aquesta extensió de l'activitat policial que es vincula amb les pràctiques d'actors privats o externs al camp de la seguretat ciutadana no pot ser descrit sinó com una estratègia de responsabilització ben diferent de la que, des del segle XIX, havia mantingut l'Estat a l'hora d'afrontar les amenaces i els riscos relacionats amb la delinqüència i els desordres urbans.⁴ En relació amb aquesta estratègia, que suposa una acció indirecta de l'Estat en què la policia promouria la participació del públic en la política de seguretat ciutadana, hi ha expressions com ara «aliança publicoprivada» o «partenariats per a la seguretat» o «coproducció de la seguretat».

Tot i el qüestionament d'aquesta funció policial que s'adreça als conflictes de convivència, a les incivilitats i a la delinqüència local comuna que pot arribar a pertorbar o violentar de manera quasi constant la tranquil·litat en alguns espais de pobles i ciutats; tot i les contínues expressions d'insatisfacció per part d'una ciuta-

4. Les organitzacions policials són un producte de canvis fonamentals que es van produir en el segle XIX en la manera de pensar i practicar la funció de la seguretat; com a agències especialitzades, integrades per persones dedicades a tasques especialitzades que tenen a veure amb la prevenció i la repressió de criminalitat i amb el manteniment de l'ordre públic i la convivència ciutadana, expressen l'establiment del monopoli estatal sobre la seguretat pública que s'estén fins als nostres dies, moment en què la seguretat s'estaria *repensant* a partir de fórmules de govern menys rígides, basades en la mobilització d'altres actors i recursos amb la finalitat d'ampliar les pròpies capacitats per a dur a terme la missió policial (Shearing i Wood, 2011).

dania que sembla no deslliurar-se d'un sentiment d'inseguretat quasi permanent, el discurs de la proximitat es manté com una mena de mantra incontestable.

Els propis policies, que no s'estan de reivindicar l'eficàcia del seu treball en la resolució dels desordres públics més rellevants i dels delictes més greus, no mostren la mateixa actitud ni es manifesten tan cofois en relació amb el control dels delictes i les infraccions menors, què són les més nombroses. Tot i que participen en la reproducció d'aquest discurs dominant de la proximitat en l'exercici professional, les seves expectatives respecte de l'eficàcia policial a l'hora de garantir la seguretat ciutadana en aquest àmbit, l'àmbit de la proximitat policial, són més aviat limitades: no confien gaire que el seu treball doni resultats positius, resultats immediats i tangibles.

Aquesta situació ha de fer pensar que alguna cosa no funciona. Les raons, com sempre, poden ser diverses: des de la complexitat creixent de les estructures socials actuals (Castells, 2003) fins a la manca d'una cultura política que permeti que les comunitats i els seus representants polítics desenvolupin polítiques de seguretat ciutadana adequades, passant per la mateixa forma que ha pres el món actual i la constitució de la individualitat en ell (Innerarity, 2004) o les conseqüències que el treball en aquests temps del capitalisme flexible té sobre les persones i la seva trajectòria biogràfica (Sennet, 2000).

A mi m'interessen particularment les que puguin trobar-se en el camp de la cultura professional policial. Entre els professionals de la policia, especialment entre els que van iniciar la seva socialització professional en els anys setanta i vuitanta (precisament els que ara ocupen posicions preeminents en les organitzacions policials), molts dels trets característics de l'actual exercici de la professió que avui es donen per descomptat i s'accepten més aviat de manera irreflexiva, són relativament nous i generen certa desorientació. Em refereixo, per exemple, a l'adopció de nous estils i noves pràctiques de treball, propers al *management* empresarial i cada cop més allunyats d'aquella gestió tradicional que respectava l'autonomia professional dels agents; o a la politització de l'activitat policial en el marc de la política criminal; o a l'externalització de la seguretat ciutadana i la comercialització de la seguretat; o a la insistència en la prevenció i a l'orientació a la comunitat.

En relació amb aquest últim, la proximitat i les seves manifestacions en el treball policial (policia preventiva, policia de barri, policia comunitària, policia de proximitat, policia orientada als problemes...), s'han convertit en un tret paradigmàtic del panorama actual de l'exercici de la professió, per més que hi hagi qui ho veu com a «vi vell en ampolles noves» (Bayley, 1988, 225).

Abans de plantejar les qüestions fonamentals d'aquesta recerca (en quina mesura això és així i per què), podem reconèixer algunes «realitats» dintre d'aquest panorama de la proximitat policial a Catalunya i, més concretament, a la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra (en endavant, PGME).

Tot i la centralitat del discurs sobre la proximitat en la política de seguretat pública i en les pràctiques policials, els policies que fan tasques de proximitat tant a la PGME com a organitzacions de policia local tenen escassament formalitzats els seus procediments de treball, almenys no en la mateixa mesura que altres,

segurament perquè el model de proximitat que hauria de donar sentit a l'activitat de fan tampoc no està clarament definit. El mateix es podria dir dels objectius o de l'avaluació del seu treball, aspectes força discutits sobre els quals hi ha una significativa manca d'acord. Tot i les característiques específiques d'aquest tipus de treball policial, encara no hi ha aplicacions informàtiques igualment específiques que permetin el registre, la supervisió i el control de l'activitat policial. En termes generals, els grups de treball de proximitat estan integrats per policies que s'acaben d'incorporar a la professió, molts d'ells encara en període de pràctiques, per la qual cosa es converteixen, de fet, en grups poc estables, una mena d'estacions de pas en la carrera professional; d'altra banda, no és estranya la presència de policies en situacions «particulars» que remetien, en tots els casos, a una menor operativitat (altes condicionades, edats avançades, etc.).

Per tant, el problema podria ser enunciat en els termes següents. Tot i els esforços institucionals a adaptar l'activitat policial a les noves circumstàncies socials, la ciutadania no deixa d'expressar el seu descontentament envers una policia que no acaba de resoldre els problemes d'inseguretat relacionats tant amb l'incivisme com amb la delinqüència en els espais on té lloc la vida quotidiana. Generalment, les expressions d'aquest descontentament fan referència a l'escassa o nul·la presència policial (no s'hi veuen policies), a la inacció o a l'eficàcia del treball policial (la policia no fa res; el que fa no val per a res).

Si admetem que l'adopció d'una estratègia de proximitat ha estat la resposta més directament vinculada amb aquesta realitat que plantejo en termes problemàtics, caldrà preguntar-se fins a quin punt aquesta insistència en la proximitat està donant els resultats que promet. Aquesta recerca tractarà de respondre aquesta qüestió complexa des de la perspectiva de la cultura professional, centrada, en aquest cas, en el lloc que ocupa la proximitat en l'imaginari professional dels policies d'una comissaria metropolitana de la PGME.

Crec que una recerca com aquesta estaria suficientment justificada només amb la constatació que, atesos els senyals de descontentament abans esmentats, l'activitat policial té marge de millora en la funció de garantir la seguretat ciutadana i el lliure exercici dels drets i les llibertats.

Penso que un cop finalitzat el desplegament territorial de la PGME, un dels reptes més rellevants que la policia catalana afronta en l'horitzó immediat de la seva consolidació –i no em refereixo només al cos de Mossos d'Esquadra–, se situa en el camp de la policia de proximitat.

D'altra banda, no hi ha cap estudi publicat sobre proximitat policial a Catalunya. S'hi poden trobar alguns estudis sociològics sobre la professió policial, com el de Manuel Martín (*La profesión de policía*, 1990) o el de Diego Torrente (*La sociedad policial. Poder, trabajo y cultura en una organización local de policía*, 1997), que s'inspira en una policia local catalana, però són treballs de caràcter més aviat general, no centrats en un aspecte tan concret com el que aquí es planteja.

2. CONSIDERACIONS EPISTEMOLÒGIQUES I METODOLÒGIQUES. EL MODEL D'ANÀLISI I LA SEVA HIPÒTESI

Bàsicament, la recerca ha consistit en una aproximació hermenèutica a la proximitat policial constituïda en objecte d'estudi, un abordatge centrat en el context que condiona la seva pròpia existència: un context que explicaria la seva realitat –les idees, els discursos i les pràctiques que s'hi relacionen–, i una existència, la de l'activitat policial de proximitat, que es configura, en última instància, a partir dels significats que els subjectes i fins i tot aquesta mateixa recerca li atorguen.

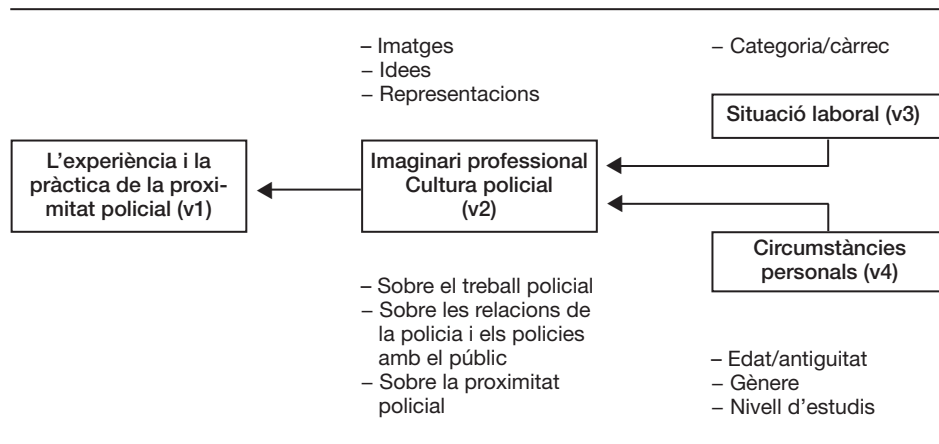
La proximitat policial no té una existència independent d'aquest context. No és, en aquest cas, una realitat construïda únicament a partir del discurs formal i oficial. La proximitat no és el que diu la Llei 4/2003 d'ordenació del sistema de seguretat pública de Catalunya, ni el que diuen els documents oficials interns. La proximitat –sigui el que sigui, es manifesti com es manifesti, es practiqui com es practiqui– no és la conseqüència directa dels pronunciaments legals o dels programes formalment establerts, si és que n'hi ha, la qual cosa, com es dirà més endavant, ja és un indicador de la posició que ocupa la proximitat policial en l'imaginari professional i en la realitat del treball policial quotidià.

Crec que la cultura professional, com a conjunt de categories i representacions mentals adquirides al llarg de la socialització professional que defineixen la identitat social i individual de les persones que treballen a la policia, explica tant les pràctiques com els discursos que constitueixen la professió.

En aquest sentit, la pràctica de la proximitat policial, com altres realitats o fenòmens que es donen dins de la professió, té lloc i se'ns mostra a propòsit de determinades naturalitzacions, amagada rere situacions tingudes per normals dins de la mateixa professió.

Dit d'altra manera, és la cultura professional del cos de Mossos d'Esquadra, siguin quins siguin els trets que caracteritzen professionalment la Policia de la Generalitat, la que explica en darrer terme l'exercici de la proximitat a la PGME, sigui quin sigui aquest exercici: més o menys «complet», més o menys satisfactori per als policies, per als comandaments que l'impulsen o per a la ciutadania que hauria de rebre'n els resultats.

Per tot plegat, tal com es mostra a la taula 1, el model d'anàlisi que va guiar el desenvolupament d'aquesta recerca establia una sèrie de variables explicatives, dues de secundàries i una de principal, i una variable a explicar, la proximitat policial a la PGME.

Taula 1. La proximitat policial a la PGME. El model d'anàlisi

La hipòtesi que ha guiat el desenvolupament del treball és que hi ha certa distància entre el que podríem anomenar el discurs formal sobre la proximitat policial, contingut als textos legals i professionals que regulen l'exercici de l'activitat policial, i la realitat de la proximitat, que estaria determinada pel discurs que els propis policies mantenen sobre la professió policial i el seu exercici en una societat com l'actual i, més concretament, sobre la proximitat policial. I que aquesta distància pot explicar un rendiment insuficient de l'aposta per aquesta estratègia de servei o funció policial.

He partit de la idea que la realitat social no és quelcom fix, amb una existència exterior als individus que pot ser observada directament, sense que l'observador hi influeixi en absolut. Crec que els fenòmens socials no tenen una existència autònoma pròpia que la recerca científica hagi de descobrir o explicar. Penso que aquesta realitat és construïda pels subjectes que hi prenen part, entre els quals la persona que es disposa a estudiar-la.

En sintonia amb aquesta orientació, per tal de mesurar aquesta distància que hi hauria entre el discurs formal sobre la proximitat i la seva realitat, he analitzat el contingut de sis textos que he considerat com els més significatius en referència a la proximitat policial⁵ i els he comparat amb el contingut de tres entrevistes en profunditat realitzades a tres policies, dos dels quals treballen en un grup de Proximitat.⁶

5. Aquests textos són la Llei 4/2003, d'ordenació del sistema de seguretat pública de Catalunya; els decrets 243/2007 i 415/2011, d'organització del Departament d'Interior i d'estructura de la funció policial de la Direcció General de la Policia, respectivament; el PNT 105/01/04, de 29 de novembre de 2004, dedicat a «Relacions amb la comunitat»; els apunts de l'assignatura «Policia de proximitat I: la patrulla i relacions amb la comunitat», del Curs de formació bàsica per a policies de l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya; i el document «Projecte Grups de Proximitat ABP de la RPMN», de 25 de març de 2009.

6. Sobre els detalls del disseny de la mostra teòrica i la tria de la mostra d'estudi, o sobre l'anàlisi del contingut de les entrevistes als policies, vegeu el treball de recerca.

Si la proximitat policial és el resultat de tot un conjunt de significats construïts col·lectivament sobre aspectes diversos de la professió que emmarquen i organitzen la percepció i l'experiència que es té d'aquest àmbit del treball policial, del que es tractava era d'arribar a aquests significats. La pràctica d'entrevistes va permetre identificar aquests significats que, en el discurs dels entrevistats, apareixen més o menys ocults rere l'estructura de la verbalització que els subjectes entrevistats van fer d'ells. A la taula 2 apareixen els diferents blocs temàtics que van ser abordats en el decurs de les entrevistes. Tots ells estan relacionats amb les diferents variables explicatives definides en el model analític, que es presenta a continuació, a l'apartat següent. D'altra banda, la taula 3 presenta les variables teòriques i les categories analítiques.

Taula 2. La proximitat policial a la PGME. Variables i blocs temàtics

Variables explicatives	Variable a explicar	Blocs temàtics
<p>a) Variable explicativa principal</p> <p><i>La cultura professional (v2):</i> Experiències i valoracions relatives a: - el treball policial - les relacions de la policia i els policies amb la ciutadania - la proximitat policial</p> <p>b) Variables explicatives secundàries</p> <p><i>Situació laboral (v3):</i> - categoria - càrrec</p> <p><i>Circumstàncies personals (v4):</i> - edat/antiguitat - gènere - nivell d'estudis</p>	<p><i>La proximitat policial a la PGME (v1)</i></p>	<p>a) Dades personals b) Currículum acadèmic c) Trajectòria professional d) El treball policial e) Les relacions de la policia i els policies amb la ciutadania f) La proximitat policial</p>

Font: elaboració pròpia

Taula 3. La proximitat policial a la PGME. Variables teòriques i categories d'anàlisi

Variabls teòriques	Categories analítiques
A. El treball policial en la societat catalana actual	A.1 Ser policia en la societat catalana actual A.2 Expectatives del professional respecte del treball policial A.3 Expectatives de la societat respecte del treball policial A.4 Els trets principals de la professió policial avui dia A.5 Els obstacles i les dificultats per a l'exercici de la professió
B. Les relacions de la policia i els policies amb la ciutadania	B.1 La valoració de la PGME per part de la ciutadania B.2 La valoració d'altres policies per part de la ciutadania B.3 L'experiència del tracte amb el públic B.5 Àmbits «amables» del tracte amb la ciutadania B.6 Àmbits conflictius del tracte amb la ciutadania B.7 Relacions diferents en funció de públics diferents B.7 Diferències de tracte amb la ciutadania en funció del lloc/tipus de treball policial B.8 Diferències de gènere en la relació amb la ciutadania
C. La proximitat policial	C.1 Què és la proximitat policial C.2 Quin és el model de proximitat de la PGME/RPMN C.3 Quina proximitat es practica C.4 Quina proximitat s'hauria de practicar C.5 L'estatus de la proximitat a la comissaria C.6 Els àmbits de millora de la proximitat policial C.7 Els obstacles i les dificultats de la pràctica de la proximitat C.8 Diferències de gènere en la pràctica de la proximitat

Font: elaboració pròpia

3. LA VARIABLE A EXPLICAR: LA PROXIMITAT POLICIAL A LA PGME

La variable a explicar és la proximitat policial a la PGME. En termes generals, des d'un punt de vista ampli, fa anys que la proximitat ha estat presentada com la solució indicada per a tots els mals detectats i denunciats en l'àmbit de la gestió pública. Com sabem, el de la seguretat no ha escapat al que podríem anomenar les joies de la proximitat i, si bé la seva evolució no ha estat lineal en el sentit que ha estat objecte de crítiques i daltabaixos, avui torna a renèixer, com el fènix de les seves cendres. Tot i així, crec que aquest èxit del discurs de la proximitat està a l'alçada de la seva indefinició, de la indefinició del concepte –què és la proximitat– i de la manca de concreció de la seva operativització –com es fa o com s'ha de fer la proximitat.

3.1 EL CONCEPTE DE PROXIMITAT

Com a estratègia de servei, com a estil policial que es diferencia de l'estil més reactiu de resposta ràpida als incidents –l'estil 112–, o com a manera particular de *fer* policia, la proximitat pot ser definida com el resultat d'una revisió del model tradicional de la funció policial i de l'exercici de la professió policial. Aquesta revisió ha suposat, a la pràctica, que la institució policial hagi perdut l'elevat grau

d'autoreferenciació que l'havia caracteritzat al llarg de més d'un segle de vida com a conseqüència dels canvis socials que es produeixen des dels anys setanta, canvis que l'obliguen a repensar-se i redefinir-se en relació amb la ciutadania, tant en termes físics, com geogràfics i socials. Per dir-ho en paraules de Rémi Lefebvre (2004, 136), la proximitat no es defineix sinó en l'anàlisi del seu antònim, és a dir en «la construcció social de la distància».⁷

La proximitat respon a una lògica d'apropament a la ciutadania en el marc d'un projecte de millora de l'eficàcia i de la legitimitat de la institució i dels professionals que treballen a la policia. Les reformes que han conduït a la proximitat han estat l'expressió de la voluntat de superar la distància, sobretot simbòlica, entre l'Estat i la policia, d'una banda, i la ciutadania, de l'altra; una distància que deriva, en darrer terme, del caràcter imposat de les orientacions i les decisions que tradicionalment han integrat la política de seguretat pública.

En aquest sentit, la proximitat designaria una dimensió del treball policial que és proper geogràficament i temporalment, una dimensió centrada en les relacions de la institució amb la ciutadania en què s'inscriuen pràctiques diverses dutes a terme des de prop i amb un *tempo* adequat a la marxa de la dinàmica de la quotidianitat dels espais i dels usos que en fa la població.⁸ D'altra banda, la proximitat també remet a certa càrrega afectiva d'aquest treball policial si acceptem que allò proper és, en certa manera, familiar.

La inscripció de la proximitat a les estratègies policials s'explica a partir de dos elements concomitants claus:

- a) la importància que se li reconeix al territori i als conflictes de convivència i als desordres que hi tenen lloc;
- b) la idea de coproducció de la seguretat.

En aquesta dimensió del treball policial que és la proximitat, per a la instauració de partenariats amb altres actors concernits per les qüestions de la seguretat i la inseguretat, siguin institucionals o no, cal «territorialitzar» l'activitat policial en un sentit nou.

3.1.1 Proximitat: la territorialització de l'activitat policial

Al llarg dels darrers decennis del segle passat, la policia va semblar que s'havia «deslocalitzat»: és com si s'hagués distanciat del territori en el qual treballava i al qual havia de prestar els seus serveis. En aquest període, amb els canvis que va haver-hi a les geografies urbanes i amb l'augment de la delinqüència, la inseguretat ha esdevingut una preocupació més gran a les societats occidentals i els poders públics s'han vist abocats a una revisió de les polítiques públiques de seguretat.

Des del moment en què aquesta revisió incorpora una anàlisi geogràfica de l'activitat policial en relació amb el seu entorn, apareix la noció *policia de proximitat*. Presentada des del seu inici com una derivació del *community policing* americà, de

7. Citat a Cazorla, 2009, 6.

8. Altres dimensions del treball policial serien la reacció, també coneguda com a activitat 112, la investigació o l'ordre públic.

seguida va concentrar totes les confiances en el projecte de «crear les condicions d'una veritable tranquil·litat pública».⁹ En totes les seves variants –policia comunitària, policia per a la qualitat de vida, policia de proximitat–, el territori apareix com a l'element central en la gestió de la seguretat. La proximitat és el resultat de la necessitat d'apropament a la ciutadania i d'ajustar l'activitat policial a les particularitats del teixit local, és a dir de territorialitzar-la.

a) *La deslocalització de la policia*

Amb anterioritat, la presència policial al territori no responia a una activitat veritablement territorialitzada. Abans de les reformes que van conduir a la proximitat, la policia s'havia convertit en una institució deslocalitzada com a conseqüència de determinades evolucions estructurals i tècniques. Treballant en entorns en els quals no s'inserien sinó episòdicament, els policies no es van poder adaptar als canvis urbans que s'estaven produint, la qual cosa generava respostes policials poc adequades.

Des del punt de vista del distanciament estructural, cal pensar, per exemple, en totes les mesures que es van posar en marxa als Estats Units per a evitar la corrupció policial a les principals plantilles del país (Carter i Radelet, 1999, 15-19). Mitjançant la professionalització, és a dir mitjançant la separació dels entorns locals, la normalització dels comportaments o la promoció de valors com ara la neutralitat i el respecte a la Llei, que intentaven minimitzar o evitar les ingerències polítiques i comunitàries, les autoritats públiques intentaven eradicar la corrupció endèmica a les policies americanes (Cazorla, 2009, 23). Aquesta evolució, com observa Dominique Monjardet (1999, 120), es va traduir en una focalització de l'activitat policial en el manteniment de l'ordre, entès en termes «d'ordre públic, és a dir de manteniment de l'ordre i del control de l'espai públic davant dels manifestants de qualsevol mena». Des de llavors, la feina policial i la pròpia institució van passar a ser avaluats sobre la base de dos elements: la seva capacitat per a contenir i controlar les crisis de desordre a l'espai públic i el seu grau de conformitat respecte de les prescripcions donades per l'Administració corresponent. D'aquesta manera, la tranquil·litat pública i el tractament local dels petits incidents habituals van anar passant a un segon terme.

Aquesta normalització de l'activitat està a l'origen d'una estandardització i d'una especialització dels serveis. Els efectius es van adscriure a unitats dedicades a determinades especialitats i van perdre, pel camí, la seva qualificació generalista. Aquesta proliferació d'unitats especialitzades ha tingut dues conseqüències clares: en primer lloc, la disminució del nombre de policies en contacte directe amb la població; en segon lloc, l'accentuació de l'aïllament de la institució. Les formes policials sorgides d'aquesta dinàmica es caracteritzen pels patrullatges aleatoris, per l'estandardització dels contactes amb la ciutadania, per la protocolarització dels procediments i per una atenció preferent a determinats tipus d'infraccions com a conseqüència de l'especialització abans esmentada. D'aquesta manera, la relació amb la població esdevé molt més distant i més tènue.

9. *Guide pratique de la police de proximité*. IHESI. La documentation française, p. 9.

Aquest procés de *refredament* de la relació de la policia amb el públic es va accentuar notablement amb la difusió dels «nous» mitjans de comunicació i transport a la policia. Són prou conegudes les conseqüències que va tenir la generalització del telèfon i la motorització en el treball policial.

Gràcies al telèfon, la policia va passar a estar disponible les vint-i-quatre hores del dia, accessible des de qualsevol lloc, inclòs el propi domicili. Paradoxalment, això, que va propiciar un augment dels requeriments a la policia, va coincidir amb la disminució dels contactes físics, ja que aquests van deixar de ser necessaris per a l'intercanvi d'informació. Amb el temps, la trucada a la policia es banalitza i la demanda policial s'estén a assumptes que cada cop tenen menys a veure amb la delinqüència. «La policia esdevé, per un costat, un servei d'urgència generalista i, per l'altre, el servei polivalent al qual s'adrecen [els ciutadans] per defecte» (Monjardet, 1999, 124).

A mesura que el telèfon es va anar generalitzant entre la població, la policia va haver d'adaptar-hi ràpidament el seu funcionament. Amb l'aparició de centrals de comunicacions, les petites dependències policials van ser suprimides i els serveis es van anar reorganitzant al voltant de les unitats centrals (Tarr, 1987; Requena, 2003). En paral·lel, els models de gestió i de decisió també van canviar per donar resposta a l'augment del volum de requeriments, en el qual, ràpidament es van haver d'establir prioritats en la seva atenció. Amb l'estandardització del seu tractament, determinats incidents, qualificats com a *cold crimes*, van deixar de ser considerats com a prioritaris, perquè la seva denúncia vindria de ben segur després d'haver-se produït; així, aquesta racionalització de l'activitat es va traduir en una restricció del camp d'atenció policial (Reiss, 1992, 53).

D'altra banda, la motorització de les organitzacions policials va alimentar aquesta dinàmica. El constant augment del parc mòbil policial, amb la incorporació de la ràdio, va fer créixer la seva «deslocalització». Amb el pas del temps, les rondes a peu han anat sent substituïdes pels patrullatges amb cotxe i, cada cop més, el temps de treball dels policies passa als cotxes patrulla i als escenaris on han tingut lloc els incidents o els delictes coneguts.

Finalment, aquesta «deslocalització» també va afectar l'objecte mateix del treball policial. Com indica Sebastian Roche (1996, 179), l'avís, l'incident, la infracció es converteixen en objectes geogràficament indiferenciats. En definitiva, és com si el camp de treball policial s'hagués contret fins a esdevenir, bàsicament, vies de pas i zones d'intervenció; com si els nous models de gestió, que haurien d'haver millorat el treball policial, fer-lo més eficaç i més eficient, haguessin contribuït a la progressiva insularització de la institució i a la incapacitació dels policies, incapaçs de reconèixer territoris que han perdut la seva identitat i de fer front als conflictes i als desordres quotidians, als problemes de convivència i a les infraccions que els caracteritzen.

b) *El community policing i l'inici de la proximitat*

En un context com el descrit, en el qual la preocupació per la seguretat ha anat en augment (Curbet, 2009, 5), l'Estat va haver de reaccionar i, a finals dels anys vuitanta, apareixen reformes que expressen una nova orientació de les polítiques

públiques de seguretat, la de la proximitat. Presentada d'antuvi com un enfocament innovador¹⁰ que respon tant a la delinqüència com al temor que aquest fenomen suscita, va arribar per a posar remei a la ineficàcia dels poders públics amb responsabilitats en matèria de seguretat pública.

Entre les seves credencials han estat sempre les seves similituds amb el *community policing* americà, el qual ha estat presentat com a prova d'èxit per part dels impulsors i els seguidors de la proximitat a Europa.¹¹ Sobre aquesta qüestió, cal dir que, tot i que alguns dels factors que expliquen l'aparició d'aquestes reformes policials són comuns o semblants, els contextos en què veuen la llum sí que són clarament diferents.

L'aparició del *community policing* s'ha de situar en el context de la crisi social que hi havia als Estats Units a les dècades dels seixanta i setanta, anys d'una important crisi urbana, marcada per l'augment del consum de drogues i de la delinqüència. Aquests fenòmens van ser l'origen de violents enfrontaments urbans entre diferents comunitats i la policia, alguns d'ells tant cruents com el de Watts, Los Angeles, el 1965, que va acabar amb trenta-quatre morts, mil trenta-dos ferits i més de sis-cents edificis danyats o destruïts.¹²

Episodis com aquest van posar de manifest que en determinats entorns com el descrit, les pràctiques policials a l'ús no n'eren adequades i la policia, com a institució, no podia aportar cap mena de solució als problemes de desordre i violència urbana.

En última instància, les reformes del treball policial que es van posar en marxa cercaven posar fi a les disfuncions del sistema tradicional i apropar la policia a la població, tant físicament com psicològicament (Rosenbaum, 1994, 5). Aquestes reformes partien del convenciment segons el qual els problemes no serien resolts per la via de l'augment del pressupost policial, perquè el patrutllatge motoritzat ordinari tenia uns efectes molt limitats sobre la delinqüència i sobre la sensació d'inseguretat.¹³ A més, reconeixien que la major part dels requeriments que rebia la policia de la ciutadania tenien poc a veure amb infraccions greus, amb delictes

10. Jo diria que, tot i el que ha plogut, encara no s'ha desfet d'aquest caràcter innovador i avantguardista.

11. Sense anar més lluny, el novembre de 2011, Joan Delort, gerent de seguretat de l'Ajuntament de Barcelona, va reunir la cúpula de comandament de la Guàrdia Urbana de la Ciutat per a treballar sobre el nou enfocament que hauria de guiar la seva activitat policial, caracteritzat, entre d'altres, per la «tolerància zero» amb les petites manifestacions d'incivisme. Delort ho va fer sobre la base d'un text de la *Harvard Business School* escrit per James L. Heskett, professor d'aquesta institució, que analitza la tàctica de William Bratton, el comissari superior de la Policia de Nova York a qui l'alcalde Rudolph Giuliani va encarregar la tasca de reduir la delinqüència de la Gran Poma dels anys noranta. El text en qüestió es titula «La nova policia de Nova York». Cfr. *El Periódico de Catalunya*, 24 de novembre de 2011, p. 38-39. «L'ordre públic a la capital catalana. (L'alcalde) Trias s'inspira en (l'alcalde) Giuliani.»

12. D.a. *Lo urbano en 20 autores contemporáneos*, Barcelona: Edicions UPC, 2004; Szymanski, M. «Burned, Baby, Burned: The Final Days of Marquette Frye», *Los Angeles Magazine*, Agost 1990, p. 60-65; «144 Hours in August 1965», *The McCone Report*; <<http://www.usc.edu/libraries/archives/cityinstress/mccone/part4.html>>

13. A tot estirar, els dispositius que consisteixen en la saturació d'una zona molt concreta amb patrulles policials (patrutllatge de saturació) poden evitar que, durant períodes de temps relativament curts (bàsicament per l'elevat cost d'aquests dispositius), no es cometin infraccions o que aquestes es desplacin a altres zones.

greus. Més aviat, estaven relacionats amb altres problemes d'ordre social que, en endavant, haurien de ser tinguts en compte.

D'aquesta manera, les percepcions i els sentiments d'inseguretat van passar a constituir un factor sociopolític central i, com a tal, van haver de ser considerats un objecte fonamental de l'activitat policial. Des de llavors, la policia va haver de gestionar els problemes d'inseguretat ciutadana tot tenint presents els elements que configuraven la seva dimensió més subjectiva, i inscriure'ls en una perspectiva que, juntament a una aproximació més global i genèrica a aquestes qüestions, inclogués les particularitats locals.

Aviat es va constatar que les patrulles a peu i el contacte freqüent i proper amb la ciutadania, en concurrència amb altres actuacions públiques, sí que tenien efectes sobre aquelles sensacions de temor i d'inseguretat. Així per exemple, el 1973, l'estat de Nova Jersey va avaluar els resultats d'aquestes reformes policials a vint-i-vuit dels seus municipis, entre ells el de Newark.¹⁴ L'esmentada avaluació va mesurar l'impacte de les patrulles a peu i de les motoritzades i va concloure que, tot i que no es va constatar cap disminució de la delinqüència, les rondes a peu van tenir una gran incidència sobre la sensació d'inseguretat entre els veïns, que es van mostrar especialment sensibles envers aquesta forma de vigilància policial.¹⁵

c) Els conflictes de convivència i l'incivisme, nous objectes del treball policial

Fins l'aparició d'aquest enfocament comunitari, l'activitat policial era essencialment reactiva. El seu objecte no era cap altre que la infracció penal, la causa de la qual quedava més enllà dels límits d'una concepció de la funció policial que, lluny de prendre en consideració les causes esmentades, es limitava a informar-ne, a localitzar-les en el temps i a l'espai.

A partir d'aquest moment en el qual veuen la llum aquestes reformes policials que aposten per la territorialització del treball policial, diferents models intenten salvar les mancances del sistema policial tradicional a partir de la presa en consideració de nous objectes: els desordres urbans i l'incivisme.

La reapropiació del territori, la reterritorialització de l'activitat policial com a estratègia que cerca la millora tant de la gestió com de la qualitat dels serveis tot situant allò local al centre de les polítiques de seguretat, ha tingut importants conseqüències a la morfologia policial, de les quals són mostra les oficines de relacions amb la comunitat o les unitats de convivència que trobem als organigrames de moltes organitzacions policials catalanes. En la seva forma inicial, moltes d'aquestes unitats funcionaven de la mateixa manera: s'assignaven agents concrets a zones concretes de la ciutat i les unitats es constituïen en oficines d'atenció comunitària on es podien realitzar tràmits bàsics i des d'on s'impulsava l'activitat policial diària.

14. Aquesta reforma va derivar de l'aprovació de la *Safe and Clean Neighborhoods Act*. Cfr. The Newark foot patrol experiment. *Police Foundation*, p. 33-42.

15. Sobre aquesta qüestió, vegeu també Kelling, G.L., «L'expérience de Kansas City sur la patrouille préventive». *Les Cahiers de la Sécurité Intérieure*, hors-série 2003, p. 192.

D'altra banda, aquesta territorialització es tradueix també en una reorganització del mapa policial a partir no tant de les especificitats organitzacionals de cada policia sinó de les necessitats en matèria de seguretat, assenyalades pels punts en què es produeixen els delictes i els incidents, o les àrees en què la seva freqüència és més alta.

En efecte, la proximitat policial es basa en una geografia més fina de les diferents manifestacions de la inseguretat ciutadana, una geografia que s'articula a partir de conceptes com el de sector, que seria l'entitat territorial en què es dissenya, es dirigeix i s'avalua la missió de la policia de proximitat, o el de barri, pròxim a la noció francesa d'*îlot*, la primera línia, l'escenari en què treballen els seus actors principals: l'*îlotier* francès o l'*arquer* català.¹⁶

En definitiva, la territorialització de l'activitat és la clau de volta de l'estratègia policial de proximitat; en última instància, aquesta hauria de traduir-se en un reforçament de la presència i de la visibilitat de la policia als espais públics de la ciutat. Com a sinònim de descentralització i desconcentració, aquest procés de reapropiació del territori passa, abans de res, per no considerar-lo com a problema de seguretat, o com a part del problema, sinó com a clau per a la seva solució a partir de l'anàlisi fina de les necessitats, de l'adaptació de les intervencions, de l'establiment de diagnòstics compartits i participats que serveixen, al mateix temps, per al reconeixement mutu dels diferents actors concernits (Offner, 2006).

Fer dels desordres un objecte del treball policial ha estat, des del primer moment, una condició d'aquest procés de territorialització. Tot i que havien estat obviats per l'activitat policial tradicional, perquè no tenien caràcter penal o perquè no havien estat considerats com a prioritaris, aquests fenòmens, que sempre estan relacionats amb la convivència quotidiana en espais més o menys degradats, determinen la percepció de la seguretat de les persones que hi viuen, que hi resideixen o hi treballen, i solen ser l'argument més comú dels retrets d'inacció i d'ineficiència que rep la institució.

La famosa teoria de les finestres trencades de James Q. Wilson i George L. Kelling situa aquest concepte, juntament amb altres més o menys pròxims com el de degradació, en l'explicació de la inseguretat ciutadana (Kelling i Wilson, 2003). Segons aquests autors, els desordres i la degradació dels espais urbans provoquen conductes d'evitació als seus habitants, els quals, si no s'hi fa res, acaben per considerar el seu barri com un lloc perillós respecte del qual el més raonable és evitar-lo.

Una finestra trencada, un fanal malmès, l'acumulació d'escombraries o la presència de vehicles abandonats i desballestats a la via pública, per citar els exemples més habituals, serien indicadors que les degradacions no són reparades ni sancionades, i que els controls socials comunitaris no funcionen adequadament o, senzillament, no existeixen. Llavors, si el vidre no és canviat, si la finestra no

16. Amb aquesta denominació es coneixen els integrants dels grups de proximitat de les comissaries territorials de la PGME, així com els seus indicatius ràdio.

és reparada, el trencament pot ser l'inici d'una espiral de declivi que, en casos extrems, fan que els veïns es plantegin abandonar el barri (Skogan, 1992).¹⁷

Per descomptat, aquest desordre no és només físic. També es relaciona amb altres fenòmens, com l'existència de bandes o grups més o menys organitzats que s'apropien de determinats espais, amb el consum de drogues o alcohol a la via pública, amb la mendicitat més agressiva i amb la prostitució més visible (Skogan, 1992, 2 i 33).

També amb el caràcter sorollós dels veïnats, amb determinades maneres de gestionar la retirada d'escombraries domiciliàries, amb el manteniment insuficient dels habitatges, amb les reunions de gent jove als parcs; tot plegat qüestions que, de fet, no suposen la comissió de cap mena d'infracció.

En alguns casos, els desordres, en les seves variades manifestacions, provoquen indignació i desmoralització, que alhora degeneren en temors i por. L'incivisme, el vandalisme i totes aquestes formes de violència de baixa intensitat configuren una percepció negativa dels espais públics en un procés en el qual, a mesura que augmenta la sensació d'inseguretat, disminueix la possibilitat que els veïns intervinguin o participin en la salvaguarda d'aquests espais. Dit d'una altra manera: com més gran és el desordre i la por de la delinqüència, més probable i freqüent és la trucada a la policia.

Aquesta idea ha estat problematitzada a França per Sebastian Roche, mitjançant el concepte d'incivilitats. El terme deriva del llatí *incivilitas*, què fa referència a les pràctiques que van en contra de les convencions convenients, del que convé a la comunitat.¹⁸ Roche (1996, 47) les defineix com a «ruptures en l'ordre de la vida de cada dia, això que els actors ordinaris consideren com la llei, i no exactament el que les institucions qualifiquen d'ordre». Distingeix les «incivilitats legals», nocives per a la vida social però no considerades com a infraccions de cap mena, de les «incivilitats infraccionals», de caràcter penal o administratiu, com les infraccions a les ordenances de convivència i civisme (Roche, 1996, 37).

Aquest concepte, traduïble al nostre d'incivisme, serviria per referir-nos a fenòmens diversos, des de la degradació de l'entorn a les diferents formes d'apropiació del territori que són percebudes com a anormals o inusuals, passant pels comportaments que violenten, en un sentit ampli, els costums o les pràctiques habituals. En qualsevol cas, si el civisme és considerat com un reconeixement de l'ordre comú, totes aquestes manifestacions abans esmentades són considerades com a atemptats contra els valors de la comunitat i són percebudes com a prova que no hi ha un *garant de securité* (Roche, *op. cit.*, 10). Si no es resolen o no s'eliminen, si es normalitzen per la seva permanència i la seva proliferació, degraden el clima social i provoquen actituds de defensa i de replegament que estan a la base

17. En relació amb aquest tema, referit a barris de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, *cfr.* Requena, 2003.

18. Hi ha hagut moltes crítiques a la utilització d'aquest concepte. Alguns autors consideren que la seva utilització participa d'un procés d'estigmatització de certs sectors socials. Tanmateix, cal reconèixer a aquesta noció el mèrit de donar certa materialitat a aquest fenomen tan habitual, i per alguns fins i tot constitutiu de l'espai públic (Delgado, 1999).

d'aquella percepció negativa dels espais públics i dels sentiments d'inseguretat (Skogan, 1992, 37-39).

3.1.2 Proximitat: la coproducció de la seguretat

Com s'ha dit fins aquí, la proximitat pretén millorar les relacions entre la policia i la ciutadania fent-se càrrec d'aquest fenomen tan heterogeni i divers com és el desordre associat a l'incivisme i a la delinqüència.

En el fons, aquest projecte respon a l'exigència d'aconseguir el que seria el segon element d'aquesta doctrina de la proximitat: la coproducció de la seguretat. El concepte, relativament nou, suposa que la institució policial, juntament amb altres que integren el sistema de justícia penal, accepta la ingerència d'altres actors en la gestió de la seguretat, alguns d'ells fins i tot situats fora de qualsevol àmbit institucional.

Que la comunitat passi a ser considerada com una *sòcia* en la tasca de mantenir la seguretat ciutadana i la tranquil·litat pública passa, necessàriament, pel fet que les seves demandes i les seves expectatives siguin realment tingudes en compte en aquest àmbit. Tanmateix, l'abast d'aquest enfocament parternarial va més enllà d'un desig d'acontegar o tranquil·litzar la ciutadania. També té per objecte –funció latent– restaurar d'alguna manera la coherència i la legitimitat a l'acció pública.

La territorialització de l'activitat policial, la necessària presa en consideració de tots els factors que generen inseguretat i la restauració de les relacions entre la policia i la ciutadania haurien de permetre refer els mecanismes de vetlla social que anteriorment regulaven bona part d'aquests problemes.

A les últimes tres dècades, els canvis socials han modificat profundament el que podríem anomenar les regles de convivència. Segurament, l'ascens de l'individualisme seria un dels trets que millor explicaria aquestes transformacions i les seves conseqüències sobre els mecanismes tradicionals de regulació col·lectiva, l'anquilosament dels quals va suposar, de fet, un augment de treball per a les organitzacions policials.

Amb el progressiu debilitament dels mecanismes de control social informal s'ha imposat la regulació formal de la convivència a partir d'ordenances i decrets, amb la qual cosa els conflictes quotidians s'han transformat en contenciosos jurídics que han de ser gestionats per les diferents institucions, entre elles la policial. Així les coses, a mesura que la institució policial s'ha vist desbordada per l'increment massiu dels requeriments relacionats amb la dinàmica social quotidiana, la idea de la comunitat com a solució s'ha anat imposant tant per raons pràctiques com de legitimitat (Garland, 2005).

a) *La comunitat com a solució*

En el darrer quart del segle passat, les autoritats governamentals s'adonen que el control de la delinqüència es troba «més enllà de l'Estat» en dos sentits diferents. D'una banda, en el sentit que les institucions de la justícia penal es trobaven molt limitades en les seves capacitats a l'hora de controlar la delinqüència i gestionar

els conflictes i els desordres originats a la convivència, cosa que feia que es veiessin incapaces de mantenir la llei i l'ordre per si mateixes. En segon terme, en el sentit que, tot i que cada cop més debilitats, existeixen mecanismes de control social de la desviació i del delictes funcionant fora dels límits de l'Estat, de manera relativament autònoma de les seves polítiques públiques.

Els esforços adreçats a fer front a aquests límits –primer reformant les institucions estatals i després mobilitzant i utilitzant els mecanismes no estatals– han estat la base de les iniciatives policials més innovadores dels darrers anys. D'alguna manera, la proximitat veu la llum per posar remei a les conseqüències d'aquesta deriva, mitjançant la mobilització de les capacitats de la ciutadania en la gestió de la seguretat pública, reactivant els dispositius de control social més o menys dissolts, amb una proposta de canvi de les mentalitats i de les pràctiques policials.

En aquests anys, situar aquesta tasca del control de la delinqüència i la gestió dels conflictes de convivència a la comunitat ha estat la solució recurrent davant del problema de les limitacions de la justícia penal. Almenys fins la dècada dels seixanta, fent ressò d'acadèmics i reformadors,¹⁹ les autoritats de la justícia penal han mantingut que el seu treball també podia ser dut a terme, i amb resultats més satisfactoris, fora de les institucions estatals, concretament a les anomenades instàncies comunitàries. Des de llavors, no hem deixat de sentir parlar de justícia comunitària, de càstig a la comunitat, de prevenció comunitària, de policia comunitària.

Com ja s'ha dit, la policia comunitària inicia el seu camí al final dels seixanta, com a resposta a les conseqüències derivades dels estils policials reactius i distants que dominaven la professió en els anys precedents. Amb mètodes com el patrullatge a peu –a l'estil de les tradicionals rondes–, la vinculació i la interlocució permanent amb escoles a través d'unitats o agents especialitzats, o la consulta a la ciutadania sobre els diagnòstics de seguretat o la qualitat dels serveis, la policia ha intentat i segueix intentant evitar la imatge d'una força d'ocupació, al mateix temps que aconseguir un nivell adequat de cooperació per part de la ciutadania.

És cert que avui dia, la de la proximitat s'ha convertit en una retòrica omnipresent i omniabastadora que serveix per descriure qualsevol pràctica policial, fins i tot les més tradicionals. Tanmateix, amb aquesta retòrica, sí que hi ha una realitat nova en l'activitat policial. Un dels elements més importats d'aquesta nova realitat –si no el més important–, és l'esforç constant per dinamitzar les activitats d'actors no institucionals, connectant les seves pràctiques informals de control social a les activitats formals desenvolupades per la policia mateixa. Iniciada com una estratègia conscient als anys vuitanta i noranta als Estats Units i al Regne Unit, aquesta política d'enrolament s'ha convertit en un aspecte fonamental de la política de seguretat pública a la resta de països occidentals, entre els quals el nostre.

19. Especialment, de les crítiques a les anomenades institucions totals, dels arguments relatius als riscos d'estigma i l'exclusió social, i de la creença en el poder reparador de les relacions comunitàries.

b) *L'estratègia de la responsabilització*

L'intent d'entendre l'abast de les agències estatals tot vinculant les seves pràctiques a les dels actors a la comunitat i al sector privat podria ser descrit, en el sentit de Pat O'Malley (1996), com una «estratègia de responsabilització». Aquesta estratègia –que segons aquest autor cal situar en el marc de l'ascens dels postulats neoliberals en el panorama de les polítiques públiques en general– afecta la seguretat en un sentit ampli, en la mesura que l'Estat postkeynesià mira de desplaçar responsabilitat cap a l'individu i el mercat.

Aquest programa està inspirat en una nova manera d'entendre l'acció de govern i de pensar la seguretat i impulsa el desenvolupament de noves tècniques i noves accions amb les quals afrontar la inseguretat ciutadana. En comptes de fer front directament als problemes d'inseguretat mitjançant la policia, els tribunals i les presons, aquesta estratègia promou un nou tipus d'acció indirecta en què les agències estatals indueixen la intervenció d'organitzacions i actors no institucionals.

El que es pretén és la configuració d'una xarxa reforçada de control social, més o menys dirigida, més o menys informal, que complementa i estén els controls formals de l'acció policial i, en un sentit més ampli, del sistema de justícia penal. Deixant enrere aquella idea del monopoli sobre el control de la delinqüència i les conductes desordenades, que suposa una forma certament autista de l'exercici de l'autoritat que obvia completament les capacitats i les possibilitats d'altres actors, la policia i les altres institucions adopten ara una relació estratègica amb aquests altres actors i miren d'enrolar els «poders governamentals» dels actors privats,²⁰ modulant-los adequadament per al compliment dels objectius de la política pública de seguretat ciutadana.

Per dur a terme aquest projecte de responsabilització, el primer pas ha estat la identificació de les persones o les entitats que tenen capacitat per a influir sobre les condicions que provoquen o afavoreixen la inseguretat, i per a reduir les oportunitats delictives o incíviques, així com la identificació de les que tenen responsabilitats a fer-ho, per reforçar aquesta responsabilitat en la mesura que sigui possible.

Entre les tècniques utilitzades per assolir aquest objectiu, potser la més simple però també la de més abast, han estat les campanyes informatives, que en el cas de policies com la de la Generalitat de Catalunya, es realitzen mitjançant el repartiment de díptics i tríptics a comunitats de veïns o a comerços,²¹ amb consells de seguretat relacionats amb les modalitats delictives a què poden estar exposats. O

20. Va ser Michel Foucault qui va encunyar el terme «governamentalitat» per fer referència a aquesta nova forma de regulació que involucra l'enrolament d'altres, la formació d'incentius i la creació de noves formes d'acció conjunta entre l'Estat i altres actors no institucionals (Foucault, 1991). En contrast amb la concepció hobbesiana, segons Foucault, el poder, i per tant el govern, és quelcom compartit entre molts; des de la seva perspectiva, el poder es troba arreu, no perquè s'exerceixi arreu, sinó perquè prové d'arreu; en aquest sentit, no seria «proprietat» de ningú. En la mateixa línia, Bruno Latour adverteix que cal pensar el poder «no en funció del poder que té algú, sinó de totes les altres persones que se sumen a la seva composició» (Latour, 1986, 265).

21. També ofereix consells de seguretat la pàgina web del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya <<http://www20.gencat.cat/portal/site/mossos/menuitem.129.html>>.

en reunions en què es presenten dades delinqüencials als botiguers d'alguns barris de la ciutat o als industrials d'un polígon i es reflexiona conjuntament sobre la manera com les percepcions associades a la delinqüència afecten les seves activitats comercials, i en les quals se'ls anima a cooperar en iniciatives conjuntes. Es tracta, en tots els casos, de generar certa consciència pública, d'interpel·lar les persones que hi assisteixen com a víctimes potencials, de crear cert sentit del deure, de connectar la població amb la policia i aconseguir la seva col·laboració; i per tot això és necessari provocar certs canvis en les mentalitats, en les maneres de pensar i en les formes d'actuar de tots aquells a qui concerneix la inseguretat.

El mateix segueixen altres tècniques policials com, per exemple, l'assessorament expert a empresaris que volen millorar la seguretat de les seves instal·lacions o dels seus processos, o la promoció d'iniciatives de prevenció de la delinqüència o l'incivisme en comunitats de veïns, fent-los participants de la realitat de l'entorn i dels riscos que els afecten, i convidant-los a relacionar-se més i més estretament amb la policia a través d'interlocutors especialitzats, enquadrats a unitats creades específicament per a tal finalitat.

Aquestes i altres tècniques que tenen la mateixa utilitat són l'expressió d'un nou projecte de govern dels problemes d'inseguretat mitjançant l'activació de les iniciatives privades i la cooperació interagencial en el marc d'estructures locals en les quals coincideixen les administracions públiques i la ciutadania.

En el fons, el que expressa aquesta estratègia és que l'Estat, per si mateix, no és ni hauria de ser el responsable de prevenir la delinqüència i de gestionar els conflictes de convivència. D'alguna manera, amb reformes com aquesta, la policia –i amb ella el Govern– reconeix una veritat sociològica bàsica que estableix que els processos més importants de producció d'ordre i conformitat són els processos socials bàsics que tenen lloc en el marc de les institucions de la societat civil, i no l'amenaça incerta de sancions.

En aquest sentit, en certa manera, el projecte de proximitat policial suposa la deconstrucció del monopoli de l'Estat sobirà i l'acceptació de la naturalesa dispersa i plural del control social efectiu. Ara, en lloc de confiar la tasca de la seguretat a una agència especialitzada com és la policia, es proposa identificar i dinamitzar actors i processos informals.

Com el ministre del Home Office britànic, John Patten, afirmava a l'any 1998:²²

La nostra prevenció del delictes ha d'anar més enllà d'instal·lar panys i forrellats més segurs, i mirar de restablir un marc de controls informals i al mateix temps efectius. Potser, als polítics i als professionals els faci una mica de vergonya dir que dur a terme l'exercici del «control», del «control social», del «control comunitari» –no importa el rètol que es vulgui utilitzar– significa que els ciutadans adults, actius i responsables, tots ells i no només la policia o el servei de llibertat condicional, actuïn individualment o col·lectivament quan sigui possible per a prevenir que els homes o dones joves iniciïn una

22. Citat a Garland, 2005, 214.

carrera delictiva. El govern per si mateix no pot dur a terme aquesta tasca [...] Inspirar i enrolar la ciutadania activa en tots els moments de la seva vida: aquí està la clau.

Es tracta, expressat amb paraules de David Osborne i Ted Gaebler (1992),²³ de «timonejar» més i «remar» menys. Remar menys per raons d'economia i eficiència i mantenir el control del timó ja que és fonamental perquè la seguretat, considerada com un bé públic, sigui distribuïda en funció de l'interès general. Timonejar seria quelcom més que autoritzar que altres puguin remar: és assegurar que les remades siguin harmòniques.

Les pràctiques de la proximitat reflecteixen clarament que la nova estratègia de l'Estat no consisteix, o no únicament, a vigilar i perseguir sinó més aviat a persuadir i alinear, a assegurar-se que altres actors puguin participar i complir la seva funció preventiva i dissuasiva. Veïns, comerciants, industrials, responsables i funcionaris d'altres serveis públics, pares, ciutadans... Tots haurien de reconèixer que tenen certa responsabilitat en matèria de seguretat i, per a això, han de ser convençuts que exerceixin els seus poders, les seves capacitats informals de control social i, si és necessari, que canviïn les seves pràctiques habituals perquè siguin més adequades al projecte comú de control de la delinqüència i els desordres urbans quotidians, i més eficaces en la reducció de les oportunitats per a les conductes contràries a la Llei i a la tranquil·litat pública.

En aquest sentit, el treball policial de proximitat, com el que es realitza en altres camps de la política pública, es desenvolupa a través de la frontera que tradicionalment separava el públic del privat. No poques vegades, els policies que han de dissenyar programes de proximitat i els que han de dur a terme les accions previstes en aquests programes, han de fer front a situacions en què sembla que han de (re)negociar quines coses són responsabilitat pública i quines no ho són. L'empresa és qualsevol cosa menys fàcil, ja que suposa el qüestionament d'un dels pressupòsits fundadors de la modernitat penal, que establia que la seguretat ciutadana era una activitat especialitzada que havia de ser desenvolupada per una institució estatal diferenciada, la policia.

Ara bé, tal com adverteix David Garland, tot i que compartir les responsabilitats sempre ha estat una manera força habitual de diluir les possibles acusacions d'ineficàcia o de fracàs, aquesta estratègia de responsabilització no pot ser reduïda a un intent de l'Estat o de la policia de desentendre's d'una funció pública tan problemàtica com és la de la seguretat. Tampoc pot traduir-se com una simple privatització d'aquesta funció, tot i que no es pot obviar que la cerca de l'eficiència econòmica en la gestió dels recursos hi ha influït i que, en el fons, ha afavorit un creixement molt ràpid del negoci privat de la seguretat. Respondria, més aviat, a una nova concepció de l'exercici del poder en l'àmbit de les polítiques públiques de seguretat, situada a la base d'una forma de «govern a distància» que s'inspira en principis ja consolidats en altres àmbits com el de la política econòmica o la sanitat pública (Garland, 2005, 216).

23. Citat a Shearing i Wood, 2011, 27.

3.2 LA PROXIMITAT POLICIAL A CATALUNYA

Com a la resta de l'Estat, la proximitat policial a Catalunya apareix a la dècada dels vuitanta, en plena transició democràtica, com a expressió d'un clar intent de legitimació de la institució policial davant la ciutadania. Des de llavors, les policies catalanes han mostrat una clara afinitat per aquesta estratègia policial que, d'una manera o altra, amb denominacions i fórmules diverses, proposa un nou model de relacions amb altres institucions i, sobretot, amb la ciutadania.

No hi ha cap raó per pensar que els responsables polítics i policials que han dissenyat i posat en marxa els dispositius operacionals que expressen el treball policial de proximitat no tinguessin presents les experiències americanes i europees prèvies, encara que sigui de manera indirecta, a través de l'abundant literatura especialitzada. En qualsevol cas, la pràctica de la proximitat policial a Catalunya és, amb tota seguretat, una conseqüència clara del convenciment que les pràctiques policials tradicionals, essencialment reactives i centrades en els propis requeriments i les pròpies expectatives, no podien donar resposta, per si soles, a les demandes ciutadanes en matèria de seguretat pública i, fins i tot, a les expectatives dels policies, coneixedors de la complexitat creixent dels espais i les societats.

La policia estatal, el Cos Nacional de Policia (CNP), no ha quedat al marge d'aquesta atracció pels predicaments de la proximitat i el 1999 va presentar oficialment el projecte *Polícia 2000*. Basat en l'aplicació de tècniques del *management* modern, com la direcció per objectius, la vinculació de les retribucions dels policies a l'eficàcia del seu treball o el fet de considerar la ciutadania en termes de clientela, tenia com a objectius la millora de la qualitat dels serveis policials, l'augment de la satisfacció tant del públic com dels policies i la reducció de la delinqüència (Rabot, 2004, 195). Per raons diverses, aquest projecte no va assolir aquests objectius (Rabot, 2004, 199) i crec que, a la vista de la seva avaluació, la proximitat policial que prometia no va anar gaire més enllà de l'àmbit discursiu, perquè, a la pràctica, no va suposar cap adaptació del treball policial a les característiques específiques de cada territori. *Polícia 2000* no es va traduir en cap reforma estructural que modifiqués, ni que sigui mínimament, les visions i les orientacions professionals envers el territori i les relacions de la policia amb la ciutadania. En la seva formulació, la noció i el terme «policia de proximitat» també van ser utilitzats de manera poc rigorosa i oportunista, la qual cosa, segurament, va contribuir a confondre la ciutadania i els propis funcionaris policials sobre la seva naturalesa i els seus objectius. Aquest projecte, que pretenia la millora de les relacions entre el CNP i la ciutadania, la satisfacció ciutadana amb la policia i amb el seu treball, i la millora de la qualitat de vida a les ciutats on s'implementés, va acabar absolutament centrat en la repressió del delictes i en la reducció de costos, elements a partir dels quals els seus responsables van avaluar els seus resultats.

Catalunya ha conegut, però, altres experiències de la proximitat policial, caracteritzades pel pragmatisme i l'adaptació de les pràctiques policials a les diferents realitats locals, per l'aposta pel treball associatiu amb altres institucions i actors en relació amb els contextos en què es manifesten la delinqüència i altres conductes que generen inseguretat. Apareixen –de manera natural, podríem dir en el sentit

literal del terme– en l'àmbit de les policies locals i els seus primers desenvolupaments coincideixen amb la creació i el desplegament de la PGME com a policia integral en tot el territori català, en substitució del propi CNP i la Guàrdia Civil, les dues policies estatals. Aquesta coincidència hauria pogut accelerar la competència que Audrey Rabot observa entre les policies municipals, que ja des de la segona meitat dels anys vuitanta començaven a posar en marxa dispositius de proximitat, circumstància aquesta que hagués configurat una certa idealització del propi concepte de policia de proximitat (Rabot, 2004).

En aquest context no hi ha hagut espais de reflexió i anàlisi crítica, ni de tipus conceptual ni respecte de les realitzacions pràctiques en aquest àmbit del treball policial. A diferència del que trobem en altres països del nostre entorn, no hi ha cap formalització de les orientacions o dels programes policials de proximitat. D'altra banda, la manca de concreció i la vaguetat domina les poques referències que trobem sobre proximitat policial a la legislació catalana en matèria de seguretat pública i en el discurs dominant sobre la matèria.

3.2.1 La proximitat policial a les policies locals

L'any 1987, la Guàrdia Urbana de Badalona ja tenia un servei de «Guàrdia de Barri». Als efectes operatius, tot el terme municipal estava dividit en cinc zones, cada una de les quals era objecte del patrutllatge motoritzat ordinari, tant preventiu com reactiu. Dit d'altra manera, a cada torn de treball, a cada zona s'assignava una patrulla que responia als requeriments rebuts per la central de comandament i duia a terme les prevencions localitzades en la seva demarcació.

Al seu torn, cada zona se subdividia en dos sectors, demarcacions menors que podien contenir dos o més barris. A cada sector, s'assignaven dos agents, sempre els mateixos, en torns de matí i tarda, és a dir entre les 6 h i les 14 h, i entre les 14 h i les 22 h, respectivament. Des de les dependències de la Guàrdia Urbana, llavors ubicades al centre de la ciutat, es desplaçaven al sector en transport públic o, quan era possible, feien servir el cotxe patrulla de la zona.

Cada sector policial disposava d'unes dependències al mateix territori. Es tractava de dependències municipals, locals o pisos on es localitzaven oficines de les regidories delegades de barri i on els policies, juntament amb altres funcionaris o càrrecs delegats de l'equip de govern municipal que desenvolupaven les seves tasques d'atenció a la ciutadania i de gestió descentralitzada dels assumptes de barri, tenien un espai on guardaven material i on podien mantenir reunions sobre qüestions relacionades amb la feina.

Sense estar al marge de la dinàmica general del servei, els guàrdies de barri no rebien requeriments urgents; d'alguna manera, el desenvolupament de la seva tasca n'estava preservat i podien centrar-se en el manteniment de prevencions lligades, sobretot, a la vigilància dels espais públics i l'observança de les normes de policia administrativa (ocupacions a la via pública, obres a la via pública i en espais privats, llicències d'activitats, etc.) i de trànsit (especialment estacionaments antireglamentaris en voreres i espais reservats a usuaris especials, i en espais de càrrega i descàrrega).

Aquests agents tenien un coneixement molt profund del seu sector, dels principals actors i dels seus interessos, així com dels problemes de convivència i seguretat. Tot i l'extensió dels sectors de treball, veïns i comerciants de les zones on els policies centraven la seva atenció i la seva activitat van arribar a identificar els guàrdies de barri com els seus guàrdies i, d'alguna manera, la relació de la població amb la policia, tradicionalment abstracta i formalitzada, es va anar personalitzant en el sentit que la ciutadania va poder *posar cares* a la institució.

Tot i l'especificitat d'aquesta dimensió del treball policial, aquest servei no depenia de cap comandament específic ni s'enquadrava en cap unitat de l'organigrama. Els guàrdies de barri, com les patrulles o els motoristes, depenien del sergent responsable del servei, anomenat «cap de serveis».

En aquest cas, com en molts altres posteriors a d'altres policies locals, no hi havia cap mena de formalització de la proximitat policial: cap definició expressa de la naturalesa del servei ni dels seus objectius, cap definició dels seus procediments, cap definició d'espais específics de treball intern en forma de reunions de seguiment de les problemàtiques identificades o d'avaluació del treball policial en relació amb elles.

Finalment, poc després dels Jocs Olímpics de 1992, en els quals Badalona s'havia constituït en una de les seves seus, aquest servei es va desmuntar, tot coincidint amb l'acomiadament de seixanta-dos agents interins abans que poguessin guanyar la seva plaça en propietat.

En realitat, aquesta experiència local de proximitat policial va consistir en una territorialització de l'activitat policial tradicional. Proximitat física i proximitat temporal: l'activitat policial s'adapta als espais i als temps en els quals es desenvolupa la quotidianitat de la vida en els barris; els patrullatges a peu «humanitzen» el treball policial i l'adapten al territori per tal de poder dur a terme les seves funcions, prenent com a objectius preferents de la seves intervencions les conductes incíviques. Tanmateix, en el fons, no hi ha cap canvi en el model de relació amb la ciutadania, que es continuava concebant essencialment com a receptora passiva de serveis policials i no participa, ni que sigui mínimament, en la definició dels problemes de convivència o d'inseguretat, en la seva diagnosi, en l'establiment de prioritats o d'indicadors d'avaluació del treball policial.

Des de llavors, i al llarg de la dècada dels noranta, altres serveis municipals de policia van posar en marxa experiències similars de territorialització de l'activitat policial, en alguns casos circumscrites únicament als barris centrals de les poblacions i als primers eixamples.

Entre les més conegudes hi ha la que, cap al final de la dècada, va posar en marxa la Policia Municipal de Sant Boi de Llobregat (Rabot, 2004). Centrada en el suport tecnològic al treball policial, va promoure el fet de situar la figura del «policia de barri» en el centre de l'operativa policial, de manera que, segons el projecte, tots els altres serveis policials, «especialistes», tindrien la missió de donar suport a aquest policia, concebut com un «metge de capçalera» dins de la seva demarcació.

[...] es podria, per analogia, comparar el policia de barri amb el metge de capçalera, i les altres unitats de policies, amb els especialistes; el primer detecta, per iniciativa pròpia o com a conseqüència de demandes de consellers municipals o de membres de la Junta de Barri, un problema de seguretat particular en un barri i alerta els altres policies. (Rabot, 2004, 202)

La pràctica de la proximitat policial en el cas d'aquesta policia local del Baix Llobregat no deixa de ser una versió avançada de les primeres, descrites a propòsit del cas de la de Badalona. La creació de la figura del policia de barri a la Policia Municipal de Sant Boi tenia la intenció d'oferir un «interlocutor» de la policia a la comunitat, clarament identificable com a tal. Tanmateix, a l'experiència santboiana, hi trobem elements que, des del meu punt de vista, van suposar certa innovació en el seu moment i que, encara avui, no sembla superada.

D'una banda, un sistema d'avaluació de la reforma que preveia, a més d'una sèrie d'indicadors de rendiment individual de cada un dels agents a partir de la informatització dels registres policials, la realització d'una enquesta entre la població sobre aspectes relacionats amb la qualitat de la resposta policial als requeriments formulats a la policia municipal (Rabot, 2004, 204-208). En segon terme, tot i que no menys important, la incardinació d'aquesta figura del policia de barri en un dispositiu de representació i participació ciutadana. A cada un dels sis districtes de la ciutat, on l'equip de Govern municipal estava representat per un regidor delegat de l'alcalde, hi treballava un tècnic dinamitzador en relació permanent amb les diferents entitats del districte. Amb ocasió d'entrevistes diàries, el dinamitzador traslladava al policia de barri «reclamacions» de la població, el qual, al seu torn, les comunicava als seus comandaments. Quan a l'ordre del dia de les reunions mensuals del consell de barri hi havia el tractament d'algun problema de convivència o d'inseguretat, el policia de barri era convocat. En qualsevol cas, un cop cada tres mesos, el policia havia de comparèixer davant del consell per «retre comptes sobre la situació de la seguretat» (Rabot, 2004, 203).

3.2.2 La proximitat policial a la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra

La Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra (PGME) no té un model de proximitat explícitament definit. A diferència del que ha passat amb altres dimensions del treball policial, la de la proximitat no ha estat objecte de la formalització que permetria saber de quina manera és conceptualitzada institucionalment (què s'entén per proximitat policial) i com es concreta la seva operativitat (com es fa, de quina manera es treballa la proximitat). No hi ha cap Procediment Normalitzat de Treball (PNT) relacionat amb la proximitat policial i, a diferència del que trobem en altres policies europees, no hi trobem cap altre document que contingui les orientacions metodològiques que convindria seguir en els serveis policials de proximitat.

Aquesta dada, per si mateixa, ja és significativa a l'hora de definir o avaluar el model de proximitat de la policia autonòmica i, més concretament, el dels seus serveis territorials a la Regió Policial Metropolitana Nord (RPMN).

En tot cas, obliga a prendre en consideració els materials discursius disponibles que en fan referència.²⁴ Per raons d'espai, no puc reproduir aquí els resultats de l'anàlisi del contingut d'aquests materials. Tanmateix, sí podem assenyalar que aquesta anàlisi posa de manifest, en primer lloc, que la pròpia idea de proximitat, que hauria d'orientar els seus plantejaments operatius, no està prou definida, ni als textos interns, com el PNT de relacions amb la comunitat o el que fa referència al model de proximitat a la RPMN.

En una policia que, segons es diu, neix amb la voluntat de ser pròxima, es tendeix a definir la proximitat com allò que fan els grups de proximitat, les patrulles de proximitat o els agents de les Oficines de Relacions amb la Comunitat (ORC). Però no hi ha cap interpretació del sentit dels seus patrutlatsges i, en senti més ampli, del seu treball ordinari.

El discurs analitzat està dominat per al·lusions vagues, poc concretes i fins i tot confuses, que voregen els tòpics habituals de la correcció política en la matèria. Amb tota probabilitat, d'aquí sorgeixen la insistència en els «contactes», sense que hi hagi un relat coherent sobre la seva utilitat, o la incomoditat que genera l'encaix de la reacció en la proximitat, quan no és possible de cap manera desprendre aquesta funció reactiva de l'exercici de la professió.

Tanmateix, d'una manera o d'una altra, aquesta anàlisi posa clarament de manifest que la relació amb la ciutadana és l'eix de l'activitat policial de proximitat a la PGME. Explícitament, la territorialització es duu a terme a partir de l'articulació d'una xarxa de contactes i relacions amb persones i entitats més o menys representatives de la població i de l'adequació de les pràctiques tradicionals a les particularitats del territori. Proximitat física, proximitat temporal i proximitat relacional.

La base organitzativa de la proximitat a la PGME és l'Àrea Bàsica Policial, en què es presten serveis bàsics de seguretat ciutadana i d'investigació. En el seu organigrama hi ha una Unitat d'Investigació i una altra de Seguretat Ciutadana; dins d'aquesta, hi ha un Grup de Proximitat, integrat per un escamot de Proximitat pròpiament dit (patrullers), una ORC i el Grup d'Atenció a la Víctima. El comandament directe d'aquest Grup de Proximitat és un coordinador de Proximitat, què depèn directament del cap de la Unitat.

La tasca policial de proximitat és, fonamentalment, treball planificat. En aquest sentit, mantenir la proximitat *blindada* respecte dels requeriments de reacció i d'altres requeriments que responen a necessitats internes relacionades amb les tasques menys *nobles* de la professió sembla que és un repte encara no assolit.

Generalment, tret de casos excepcionals què són supervisats pels seus comandaments responsables, les dotacions de proximitat no responen als requeriments de servei més o menys urgents que gestioni la Sala de Comandament Regional. En aquest sentit, aquesta exempció de què gaudeix l'activitat policial de Proximitat –de les patrulles de Proximitat i de les ORC– hauria de permetre els patrutlatsges a peu i les interaccions més pausades amb la ciutadania i amb

24. Vegeu la nota 5, sobre els textos legals i professionals de referència.

altres actors institucionals, fonamentals per donar valor afegit als contactes que es mantenen al llarg de la jornada.

Així doncs, el model de proximitat de la PGME no respon al model clàssic del *community policing*, més proper, en canvi, a la proximitat observada en algunes de les policies locals. La PGME no assigna sempre els mateixos policies a sectors o barris concrets perquè s'integrin en les estructures comunitàries com a interlocutors institucionals permanents amb representants d'altres administracions i serveis i dels residents. Tal com s'ha explicat, orienta els seus serveis en funció de les necessitats detectades o expressades, en funció de l'evolució del mapa delinqüencial o del mapa d'incidents i conflictes de convivència.

4. LES VARIABLES EXPLICATIVES: LA CULTURA PROFESSIONAL I ELS FACTORS SOCIOLABORALS

La variable explicativa central o principal és la cultura professional, l'imaginari col·lectiu dels policies, entès com el conjunt d'imatges i representacions que ens fem de la realitat que ens envolta. L'imaginari –creences, valors, normes– determina les formes de pensar, les actituds individuals i les interrelacions socials. En la mesura que condiona i regula els comportaments, ha de ser considerat com a part integrant de la realitat.

Aquestes representacions socials són la base de la comunicació social i la conformació de les identitats individuals i socials, així com de la formació i la configuració dels grups i les interrelacions grupals. Produeixen els significats que els individus necessiten per a comprendre, actuar i orientar-se en el seu entorn social i, en aquest sentit, constitueixen els fonaments de l'ordre social (Ibáñez, 1988, 54-55).

Aquesta determinació sobre les formes de ser i de fer ha estat explicada per Pierre Bourdieu mitjançant el concepte d'*habitus*, que seria el resultat de la interiorització per part de l'individu de les condicions objectives, al mateix temps socials i culturals, de la seva existència en forma d'esquemes generalment inconscients de percepció, de concepció i d'acció que són comuns als membres d'una classe social o grup social (Bourdieu, 1991, 91-111).

Els individus s'apropien d'aquest capital simbòlic que circula en el si d'unes estructures socials objectives (institucions, camps) mitjançant el procés d'enculturació (San Román, 1992, 177), també anomenat socialització (Berger i Luckman, 1984, 165 i sq.). La socialització dels individus en determinades condicions objectives d'existència comporta la seva interiorització en forma d'esquemes de pensament que es fan *habitus*.

4.1 LA CULTURA POLICIAL

A la policia, l'imaginari professional estaria conformat per totes les representacions que defineixen les identitats individuals i col·lectives dins de la professió policial. Pertànyer a la professió, i a un segment particular de la professió delimitat per l'especialitat (patruller, investigador, ordre públic, etc.), implica una forma determinada de veure, entendre i viure la professió i la realitat social en què es desenvolupa, i també comporta posicionaments diferents respecte de l'exercici de la professió, de la relació amb el públic o de la proximitat policial.

Seguint Dominique Monjardet (1994 i 1996), la cultura professional estaria conformada per un ampli consens en relació amb una sèrie d'estereotips com ara el sentiment que la ciutadania no entén els policies i se'n fa una mala imatge (tot i el que reflecteixen les enquestes de seguretat pública com la catalana), la maliança envers la premsa i els mitjans de comunicació en general, les contradiccions entre l'eficàcia del treball policial i el respecte de les normes, o l'exigència d'honestedat en el «bon policia». Tanmateix, aquest marc de consensos seria insuficient per definir la cultura professional. Per fer-ho, caldria ordenar les variacions i les divergències que s'hi observen al voltant de dues dimensions analítiques claus per entendre el treball policial: la relació amb l'alteritat i la relació amb la Llei. Pel que interessa a aquesta recerca, la primera d'aquestes dimensions és, òbviament, cabdal.

La relació amb l'*altre*, amb els no policies (ciutadans, polítics, treballadors de la seguretat privada, fins i tot altres policies), s'organitzaria a partir de dos elements o factors. En primer lloc, el que s'establiria en termes «d'obertura-tancament», en relació amb el qual trobaríem una posició monopolística envers les prerrogatives sobre les funcions de seguretat i una posició favorable a l'obertura, al partenariat amb altres actors (concertació, col·laboració, cooperació). En segon terme, el que correspondria a la dicotomia «transparència-opacitat» en relació amb el treball policial i els seus resultats.

Les posicions «monopolístiques» i «opaques», que prioritzen el caràcter estatal de la institució policial, mantenen que la seguretat és la funció estatal per excel·lència i que l'Estat, a través de les seves diferents administracions, seria una instància protectora dels seus funcionaris respecte de les ingerències de l'entorn social en el qual han de desenvolupar el seu treball. Des d'aquestes posicions, qualsevol temptativa de «territorialització» suposaria una arriscada regressió cap a la «corrupció local».

A l'extrem oposat, en què s'invoca la societat com a referència última de la institució policial i la seva missió, les posicions «obertes» i «transparentes» conceben el treball policial com a servei públic que ha d'orientar-se en funció de les necessitats i les demandes socials, més que no pas pels interessos de les autoritats o el govern.

Si, com s'ha dit, l'imaginari col·lectiu que integra la cultura professional dels policies de la Generalitat es constitueix al llarg del procés de socialització, la seva variació entre un individu i un altre hauria de ser explicada sobre la base dels factors que determinen l'esmentat procés. En relació amb això, s'han definit dues variables conceptuals, anomenades secundàries, el contingut de les quals deter-

mina, en cada cas, l'imaginari professional: la situació laboral i les circumstàncies personals.

4.2 LES VARIABLES SECUNDÀRIES: LA SITUACIÓ LABORAL I LES CIRCUMSTÀNCIES PERSONALS

Per situació laboral entenc la posició que l'individu –el o la policia– ocupa dins de l'organització en la qual treballa, una posició que el posa amb més o menys mesura en disposició d'exercir poder sobre d'altres individus que treballen a la mateixa organització, alhora que el col·loca en disposició d'obeir o atendre els requeriments d'altres. La categoria i el càrrec poden ser bons indicadors de la situació laboral de cada individu: òbviament, no estan en la mateixa situació el caporal d'un escamot de la Unitat de Seguretat Ciutadana de la comissaria que el sotscap de l'ABP, el responsable directe de la proximitat policial. Tampoc no estan en la mateixa disposició d'imposar les seves idees i els seus plantejaments, tant teòrics com operatius, un sergent en cap de torn i el sergent coordinador de proximitat de la comissaria.

Les circumstàncies personals determinen igualment l'imaginari professional dels policies. Factors com l'edat o l'antiguitat, el gènere o el nivell d'estudis modulen allò que es creu i es pensa sobre la realitat que ens envolta i, en particular, sobre tot allò relacionat amb la professió que s'exerceix.

Òbviament, l'antiguitat és una funció de l'edat. Sempre cal esperar més antiguitat en els policies de més edat. En la mesura que l'edat ens dona idea d'un cert capital d'experiència vital, podem pensar que a edats diferents corresponen capitals diferents d'experiència, d'una experiència socialitzada, és a dir sotmesa al procés de socialització que es desenvolupa amb el pas del temps. Sens dubte, els estudis, com a part de l'experiència vital en el decurs de la trajectòria biogràfica, poden modificar el sentit de les experiències similars posteriors i modular les imatges i les representacions mentals anteriors. Finalment, el gènere; com en qualsevol altre àmbit de la dinàmica social, a la policia la pertinença a un gènere o un altre pot implicar visions diferents sobre la professió i el seu exercici, a maneres de ser, estar i fer diferents.

5. CONCLUSIONS PRINCIPALS I PROPOSTA D'ALGUNES INDICACIONS PER A UN PLA DE MILLORA

Si recapitem, el que es plantejava aquesta recerca era situar el lloc que ocupa la proximitat en l'imaginari professional dels policies d'una comissaria metropolitana de la PGME per tractar d'explicar els motius pels quals la insistència de polítics i responsables policials en l'adopció d'aquesta estratègia de servei (que hauria de ser la solució a tots els problemes d'inseguretat) no acaba de donar els resultats esperats, ja que els mateixos policies, els mateixos comandaments i els mateixos polítics amb responsabilitats en matèria de seguretat pública no deixen de constatar que no deixa d'haver-hi cert descontentament –si no una

frustració oberta– envers una policia que no acaba de resoldre els problemes d'inseguretat, la majoria dels quals no necessàriament lligats a la *gran* delinqüència sinó a manifestacions quotidianes de desordre que podríem anomenar de baixa intensitat i que tenen a veure amb l'incivisme, amb els actes vandàlics, amb determinats usos dels espais públics, amb conflictes de convivència o amb infraccions penals lleus.

Per dur a terme el projecte, he centrat la recerca en la presumpta distància que podria haver-hi entre el discurs formal de la proximitat –expressat a la legislació vigent, als documents policials o als manuals formatius– i el discurs dels policies.

Segurament, la primera conclusió que podria desprendre's d'aquest treball és que, almenys en el cas de la PGME, no ha estat possible *mesurar* aquesta distància perquè la proximitat, com a objecte discursiu, no ha estat definida d'una manera mínimament precisa i, en aquest sentit, no és possible establir fins a quin punt allò que els policies pensen sobre la proximitat, diuen de la proximitat i fan quan fan proximitat està més o menys *lluny* d'aquesta proximitat formalment definida. D'altra banda, en aquesta primera conclusió tampoc pot obviar-se el fet que el treball de camp en aquesta recerca hauria de continuar i incorporar l'anàlisi d'entrevistes a més policies, amb perfils diferents als dels entrevistats, per tal d'obtenir més punts de referència –punts de mesura– i més perspectives sobre l'objecte d'estudi.

Dit això, però, sí que podem afirmar que el treball fet permet establir altres conclusions rellevants.

En primer lloc, respecte del model d'anàlisi proposat s'ha de dir que, des del punt de vista de l'imaginari professional sobre la tasca policial i sobre el seu exercici, hi ha diferències clares que es tradueixen en idees diferents sobre la proximitat i sobre l'activitat policial que hi està relacionada. Tanmateix, respecte de les variables considerades secundàries –la situació laboral i les circumstàncies personals (edat/antiguitat, gènere i nivell d'estudis)–, no es pot establir en quina mesura, per al cas concret de la comissaria de Cerdanyola del Vallès, n'hi ha alguna que determini la variable considerada principal, la cultura professional. Seria el cas de l'edat i l'antiguitat: els tres policies entrevistats tenen edats i antiguitats semblants i, en tots tres casos, per sota dels quaranta anys d'edat i els quinze anys de servei, respectivament.

En canvi, amb les reserves abans esmentades respecte de la representativitat de la mostra que ha servit de base per a aquest treball, sí crec que pot afirmar-se que la situació laboral, d'una banda, i el gènere i el nivell d'estudis, de l'altra, sí que modulen, amb més o menys mesura, la variable explicativa principal.

El fet de treballar en el Grup de Proximitat posa els policies en disposició de donar un sentit diferent a l'exercici professional i d'afrontar i eventualment resoldre el «conflicte cognitiu» que suposi repensar la seva feina en el marc d'una cultura professional dominant en què la proximitat i les seves pràctiques no tenen un estatus central. Dit d'una altra manera, els policies del Grup de Proximitat expliquen el seu treball i les seves experiències a la feina en clau diferent al policia que es dedica a la investigació. Per destacar un tret d'aquesta dualitat perceptiva, diria que els primers inscriuen el seu discurs en clau externa, en la relació amb la ciutadania, mentre que els segons ho fan en clau interna: si no deixen de banda aquesta re-

lació, posen més èmfasi en les relacions entre els policies i en els propis objectes del treball policial, bàsicament el delictes.

Pel que fa al nivell d'estudis, l'anàlisi del discurs del sergent coordinador del Grup de Proximitat demostraria que, efectivament, a nivells d'estudis més elevats corresponen idees particulars sobre el treball policial i, en concret, sobre el treball policial de proximitat. Amb un registre més ric, que es mou entre les abstraccions i les concrecions quan convé, el discurs del sergent ofereix elements de flexibilitat i d'obertura en aquests dos eixos vertebradors de la cultura professional: la relació amb la ciutadania i la relació amb la Llei, els quals contrastarien amb els més rígids i més proclius al *tancament* del discurs dels policies amb menys nivell de formació. Per a aquests policies, la relació amb els *altres*, amb els no policies o amb altres policies que no són dels *teus* són problemàtiques, generalment marcades per la incomprensió i per la malfiança; d'altra banda, com s'ha comentat en pàgines anteriors, la Llei sempre és un impediment per a la pràctica del *veritable* treball policial.

A l'últim, en relació amb el gènere, penso que aquesta recerca demostra que, efectivament, tal com establia la hipòtesi de treball, és una variable que també determina les idees i les representacions que conformen l'imaginari professional. En el discurs d'un dels policies, el treball de les dones és considerat especialment adequat als requeriments i les pràctiques de la proximitat, una dimensió del treball policial igualment considerada com a «complementària» dins de la funció policial, allunyada de les que representen *millor* el treball dels policies, sempre vinculades a la persecució i la repressió del delictes. Segons aquest discurs, que utilitza el recurs de fer-se ressò «d'allò que passa al carrer», les dones, en l'exercici del seu treball i a diferència del que els passa als homes, han de demostrar continuament que estan en disposició de fer-se càrrec amb solvència de les dificultats que aquest tipus de treball imposa.

En segon terme, una altra conclusió seria que dels postulats i principis d'actuació establerts a la Llei i als documents que emmarquen formalment el desenvolupament de l'activitat policial no hi ha cap formulació concreta de què és la proximitat i de la manera en què s'operativitza.

En el discurs comú ordinari dels policies, hi surt vinculada als contactes amb la ciutadania, amb persones que pertanyen a entitats que representen determinats sectors com el comerç, l'escola o les associacions de veïns, i al patrullatge en espais públics relacionats amb aquests àmbits. En el discurs dels policies que es dediquen a la proximitat, conceptes com el de «servei de qualitat», «contribució a la cohesió social», «parlar amb la gent» o «visibilitat policial» semblen desprendre's de les pràctiques de la proximitat, sense que estigui clar en què consisteixen i què tenen a veure amb el que fan cada dia que prenen el seu servei els policies assignats a grups o unitats de Proximitat. És com si, enganxats al mateix concepte de proximitat, s'*enlairaressin* fins a perdre's de vista tant pels propis *arquers*, que no saben quin és el model que explica en darrera instància el treball que fan, com per altres policies, que associen la proximitat a una activitat que no té res a veure amb la policia –i la redueixen a pur màrqueting policial– i, en el millor dels casos, li reconeixen un estatus inferior dins la professió, caracteritzat, en aquest tipus de discurs, per la major presència de dones policies i de policies novells.

En certa manera, podríem dir que els policies assignats a grups de proximitat també participen d'aquesta assignació d'estatus inferior. Si més no indirectament, quan afirmen que són conscients que els altres policies pensen que ells «no fan res», o que són bàsicament discurs perquè fonamentalment es dediquen a «cantar serveis planificats»²⁵ i no saben ben bé què respondre, perquè no saben explicar el sentit del que fan. Des d'aquest punt de vista, la manca de definició de la proximitat, tant en el camp teòric com en l'àmbit operatiu, apareix com la principal raó del fet que el treball de proximitat ocupi una posició marginal, específica i inferior en reconeixement, dintre de l'imaginari professional col·lectiu.

A la Regió Policial Metropolitana Nord (RPMN), la proximitat és activitat policial versàtil –«possibilista» en paraules d'un dels policies entrevistats–, que porta el treball dels policies més enllà de la rigorosa, i al mateix temps *còmoda*, aplicació de la Llei i els reglaments i els recursos propis, sempre vinculada als fets concrets, per dur-la a un terreny molt menys *estable* com és el de la relació amb la ciutadania i la percepció de la realitat social.

Poder caminar, poder aturar-se, poder parlar amb la gent; que et vegin «proper», que creguin que els pots ajudar, que et cridin pel teu nom, que et trobin a faltar quan no estàs de servei. Aquests són els mètodes i els objectius dels policies de proximitat, mètodes i objectius que exigeixen una modalitat d'activitat diferent a la tradicional, basada fonamentalment en la resposta als incidents.

A la PGME, la proximitat policial és activitat planificada. El «model» de proximitat de la RPMN preveu l'ordenació i la direcció de l'activitat policial a partir de la planificació de serveis genèrics de proximitat, vinculats amb un sector territorial però sense relació directa amb cap problemàtica concreta, i de serveis específics de proximitat, aquests sí, relacionats amb problemàtiques concretes que són gestionats seguint un metodologia determinada.

Aquest no és un model territorialitzat, en el sentit que no consisteix en l'assignació de policies concrets a sectors o barris concrets –sempre els mateixos–, perquè desenvolupin tota la seva feina integrant-se en les estructures locals d'Administració i participació ciutadana. En funció de les problemàtiques conegudes al conjunt del territori de l'ABP, els recursos policials de proximitat s'orienten cap a un lloc o cap a un altre, de manera que els contactes que pugui fer l'ORC o els patrullatges que fan els agents de Proximitat sempre són dirigides i responen a problemàtiques concretes.

Els policies pensen que la proximitat s'enfronta a problemes comuns d'altres funcions policials, com ara la manca d'efectius o la manca de formació. Tanmateix, s'enfronta a d'altres problemes ben específics de naturalesa diferent, més complexa. El primer seria el desconeixement de la pròpia proximitat, que bloqueja les seves potencialitats operatives: com un dels policies entrevistats afirmava, és difícil treballar amb algú, de manera coordinada, quan no saps què fa ni què persegueix amb el que fa. El segon tindria a veure amb l'entorn en què ha de treballar la proximitat, un entorn que, en funció del grau d'institucionalització dels actors

25. «Cantar» un servei planificat és informar per ràdio a la Sala de Coordinació que iniciis una nova acció planificada, una vigilància concreta, un patrullatge concret o un control de pas concret.

que s'hi troben, condiciona tant les probabilitats d'èxit com el rendiment del treball policial.

Per tot l'exposat, des del meu punt de vista, qualsevol pla de millora de l'activitat policial de proximitat a la PGME hauria de passar per una revisió crítica de la formulació del seu model. El model hauria de ser entès com la representació dels seus elements estructurals i de les relacions que hi ha entre ells en el marc dels processos bàsics del treball policial i hauria de servir per facilitar la seva comprensió global i per estudiar i avaluar el seu funcionament, tant en si mateix com en relació amb altres formes de treball policial.

Aquest pla podria seguir un programa que tingués, entre d'altres, els objectius següents:

- definir la proximitat, tant en el camp teòric com en el camp pràctic: què és la proximitat i quines són i en què consisteixen les seves pràctiques;
- definir els seus objectius i estudiar formes d'avaluació alternatives, basades en indicadors d'impacte o de resultat, a les que s'estan fent servir actualment, basades en els indicadors d'activitat;
- definir el model;
- explicitar-lo i donar-lo a conèixer;
- operativament, assajar formes de descentralització de l'activitat policial que portin la seva territorialització a formes properes a les de la policia comunitària (per exemple, per començar, canviar el model de les ORC actuals i, en funció dels territoris, assignar una ORC a cada demarcació);
- dotar la policia d'aplicacions informàtiques que permetin, de manera integrada, ordenar i fer el seguiment, la supervisió i l'avaluació del treball policial de proximitat.

BIBLIOGRAFIA

- BAYLEY, D. «Community policing: A report from the Devil's Advocate». A: GREEN, J.R.; MASTROFSKI, S.D. (comp.) *Community Policing: Rhetoric or Reality?* Nova York: Praeger, 1988.
- BERGER, P.; LUCKMANN, T. *La construcción social de la realidad*. Buenos Aires: Amorrortu, 1984.
- BOURDIEU, P. *El sentido práctico*. Madrid: Taurus Ediciones, 1991.
- CARTER, D.L.; RODELET, L.A. *The Police and the community* [6a ed.]. Estats Units: Prentice Hall, 1999.
- CASTELLS, M. *L'era de la informació: economia, societat i cultura*. Vol. III: *Canvi de mil·leni*. Barcelona: Editorial UOC, 2003 (1998).
- CAZORLA, N. *La police de proximité. Entre réalités et mythes*. París: L'Harmattan, 2009.
- CURBET, J. *El rey desnudo. La gobernabilidad de la seguridad ciudadana*. Barcelona: Editorial UOC, 2009.
- DELGADO, M. *El animal público*. Barcelona: Anagrama, 1999.

- FERRET, J. [et al.] «La policía». A: *Sistema de justicia penal*. Barcelona: Fundació UOC, 2009, p. 5-24.
- FOUCAULT, M. «La gubernamentalidad». A: *Espacios de poder*. Madrid: Ediciones La Piqueta, 1991.
- GARLAND, D. *La cultura del control social. Crimen y orden social en la sociedad contemporánea*. Barcelona: Gedisa, 2005.
- IBÁÑEZ, T. *Ideologías de la vida cotidiana*. L'Hospitalet de Llobregat: Sendai DL, 1988.
- INNERARITY, D. *La sociedad invisible*. Madrid: Espasa, 2004.
- KELLING, G.L. «L'expérience de Kansas City sur la patrouille préventive». *Les Cahiers de la Sécurité Intérieure*, hors-série 2003, p. 187-228.
- KELLING G.L.; WILSON J.Q. «Les vitres casés». *Les Cahiers de la sécurité interieur*. Hors-série 2003 (1982), p. 237-241.
- LATOUR, B. «The Powers of Association». A: J. LAW (comp.) *Power, action and belief: A New Sociology of Knowledge?*. Londres: Routledge and Kegan Paul, 1986, p. 264-280.
- LEFEBVRE, R. «Quand légitimité rime avec proximité». *Mouvements*, núm. 32, 2004, p. 136-138.
- MARTÍN, M. *La profesión de policía*. Madrid: CIS-Siglo XXI, 1990.
- MONJARDET, D. «La culture professionnelle des policiers». *Revue de sociologie française*, vol. 35, núm. 3, 1994, p. 393-411.
- MONJARDET, D. *Ce que fait la police. Sociologie de la force publique*. París: La Découverte, 1996.
- MONJARDET, D. «Réinventer la police urbaine». *Annales de la recherche urbaine*, núm. 83-84, 1999.
- OFFNER, J.M. «Les territoires e l'action publique local». *Revue française de science politique*, vol. 56, núm. 1, 2006.
- O'MALLEY, P. «Post-Keynesian Policing». *Economy and Society*, 25(2), 1996, p. 137-155.
- OSBORNE, D.; GAEBLER, T. *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*. Nova York, NY: Plume, 1992.
- RABOT, A. «Implantació i avaluació del model de policia de proximitat a Espanya: balanç i perspectives». *Revista Catalana de Seguretat Pública*, núm. 14, 2004, p. 193-210.
- REINER, R. *The politics of the police*. Brighton: Wheatsheaf Books, 1985.
- REISS, J. Jr. «Police organization in the twentieth century». A: TONRY, M.; MORRIS, N. (ed.) *Modern policing*. Crime and Justice.
- REQUENA HIDALGO, J. «De la sociedad disciplinaria a la sociedad de control: la incorporación de nuevas tecnologías a la policía» [en línia]. *Scripta Nova. Revista electrònica de geografia y ciencias sociales*. Barcelona: Universidad de Barcelona, 1 de agosto de 2004, vol. VIII, núm. 170(43). <<http://www.ub.es/geocrit/sn/sn-170-43.htm>>
- ROCHE, S. *Sociologie politique de l'insécurité. Violences urbaines, inégalités et globalisation*. Paris: PUF (Sociologie d'aujourd'hui), 1996.

- ROCHE, S. *La société incivile, qu'est-ce que l'insécurité*. Paris: Seuil (L'épreuve des faits), 1996b.
- ROSENBAUM, D. P. *The challenge of community policing. Testing the promise*. Estats Units: Sage Publications, 1994.
- SAN ROMÁN, T. «Pluralidad y marginación». A: *Sobre interculturalidad*. Documents de treball de la segona Escola d'Estiu sobre Interculturalitat. Barcelona: Fundació SER/Programa Trama, 1992.
- SENNET, R. *La corrosión del carácter. Las consecuencias personales del trabajo en el nuevo capitalismo*. Barcelona: Anagrama, 2000.
- SHEARING, C.; WOOD, J. *Pensar la seguridad*. Barcelona: Gedisa, 2011.
- SKOGAN, W.G. *Disorder and decline. Crime and the Spiral of Decay in American Neighbourhoods*. Estats Units: University California Press. 1992.
- TARR, J.A. «The city and the telegraph. Urban Telecommunications in the Pre-Telephone Era». *Journal of Urban History*, vol. 14, núm. 1, novembre 1987, p. 38-80.
- TORRENTE, D. *La sociedad policial. Poder, trabajo y cultura en una organización policial*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1997.